

AANVALSPAN VOOR DE ECONOMIE - SP

Wat ons te doen staat in economische crises

We bevinden ons in een wereldwijde crisis. Het coronavirus dat eind 2019 opdook in de Chinese stad Wuhan, hield eerst China, daarna heel Azië en Europa en inmiddels bijna de hele wereld in zijn greep. Overheden wereldwijd nemen (terecht) maatregelen van ongekeerde proporties om de zorg niet overbelast te laten raken. Hele landen sluiten zich van de buitenwereld af, miljoenen mensen zitten min of meer opgesloten in hun huis.

Het is niet gek dat mensen bang zijn. Bang om zelf besmet te raken of om anderen te besmetten. Bang voor eenzaamheid als gevolg van 'social distancing'. Bang voor beelden die we inmiddels allemaal kennen uit China en Italië, waar de zorg totaal is overbelast en er een groot tekort is aan broodnodig materiaal als mondkapjes, IC-bedden en beademingsapparatuur.

Het bijna stilleggen van het openbare leven heeft, hoewel terecht, grote gevolgen voor de hele samenleving. Het werk en inkomen van miljoenen werknemers, uitzendkrachten, zzp'ers en mkb-ondernemers is van de ene op de andere dag als sneeuw voor de zon verdwenen. Toekomst die zeker leken, zijn dat ineens niet meer.

Dat grote delen van onze economie zijn gestopt of slechts zeer beperkt 'draaien' is onontkoombaar. Dat vele ondernemers vrezen voor hun voortbestaan en werkende mensen onzeker zijn over hun financiële toekomst, is dat zeker niet. Met dit aanvalsplan voor de economie wil de Socialistische Partij perspectief bieden op hoe we als samenleving datgene kunnen doen wat moet gebeuren: zekerheid geven, juist in crisistijd. Maar ook perspectief op een sterkere en meer solidaire samenleving voor daarna. Want deze specifieke crisis mag dan uniek zijn, crises in dit systeem zijn dat niet.

De schok die het coronavirus teweeg brengt, schreeuwt om solidariteit. Solidariteit met werkenden, die zonder overheidsingrijpen hun inkomen verliezen, solidariteit met kleine ondernemers die zonder steun hun bedrijf failliet zien gaan. Solidariteit met de kwetsbaren, zoals ouderen en mensen met een zwakkere gezondheid. Maar ook solidariteit met dak- en thuislozen, die we nu niet mogen vergeten. Solidariteit met mensen die hun rekeningen niet kunnen betalen en dreigen te worden afgesloten van gas, water of licht. Solidariteit met iedereen die nu tussen hoop en vrees leeft, in binnen- en buitenland.

Maar deze schok schreeuwt ook om een herbezinning. Een herbezinning op de inrichting van ons economisch systeem. Want waarom hebben we wel straaljagers op voorraad, maar geen beademingsapparatuur? Waarom keren bedrijven miljarden uit aan hun aandeelhouders, maar staan ze binnen een week op de stoep van de overheid om als het crisis is om hulp te vragen. En waarom zijn zoveel mensen voor hun inkomen afhankelijk van tijdelijke contracten, nul-uren-contracten en gedwongen ZZP-constructies? Waarom klappen we onze handen stuk voor ons zorgpersoneel, terwijl al jarenlang bijna de helft van onze economische groei naar de rijkste 1% gaat, en niet naar de zorg of de rest van de publieke sector? Waarom gaat de farmaceutische industrie pas op zoek naar een vaccin, als een ziekte zich daadwerkelijk manifesteert. En waarom worden in Nederland wapenproducenten fiscaal gesponsord, terwijl ontvangers van kinderopvangtoeslag onmenselijk worden bejegend? Dat is geen toeval, maar een gevolg van een economisch systeem waarin de vraag of je iets wel of niet doet, primair er een is van winstmarges. Dat is kapitalisme.

Kapitalisme betekent crisis. Coronavirus of bankencrisis, eens in de gemiddeld zeven jaar raakt de kapitalistische economie in een neergang waarin bedrijven failliet gaan, werknemers worden ontslagen en er massaal een beroep moet worden gedaan op niet-toereikende sociale regelingen. Overheden ontvangen daarnaast miljarden minder aan belastinginkomsten en stellen vervolgens dat 'de broekriem moet worden aangehaald'. Uiteindelijk is het steevast de publieke sector die de klappen van een falend systeem moet opvangen: de zorg, het onderwijs, de politie. De nu zo bejubelde helden waarvoor

Nederland in zijn handen klapt, krijgen geen bonussen of gouden handdrukken. Ze hebben, net als ieder ander, te maken met schimmel in hun woning, te hoge vaste lasten en te weinig waardering voor het belangrijke werk dat ze doen.

Solidariteit houdt in dat niemand zonder inkomen of toereikend inkomen komt te zitten, dat iedereen een dak boven zijn hoofd heeft en dat geen kleine ondernemer zijn zaak hoeft te verliezen als gevolg van een tijdelijke crisis. Maar solidariteit betekent ook dat we afscheid nemen van een systeem dat als enige zekerheid heeft dat het crisis op crisis stapelt.

De SP doet verschillende voorstellen voor de korte termijn, die nu werk- en inkomensbehoud zeker stellen. Deze voorstellen stimuleren zowel de vraagkant van de economie, als de aanbodzijde. Aan de vraagkant zorgen we ervoor dat de vraag naar producten en diensten niet halsoverkop nog verder wegvalt, doordat mensen hun inkomen en tegelijkertijd hun vertrouwen in de toekomst verliezen. Daarnaast nemen we maatregelen aan de aanbodkant. Daarmee zorgen we ervoor dat gezonde bedrijven die producten en diensten leveren waar mensen behoefte aan hebben niet door tijdelijke problemen failliet gaan.

De te nemen maatregelen kosten vele miljarden. Nu is echter niet het moment om in te zitten over geld. Onze volksgezondheid en ons welzijn staan voorop. We moeten nu zorgen dat mensen die ziek zijn de benodigde hulp krijgen, terwijl ouderen en mensen met een zwakkere gezondheid niet worden blootgesteld aan het coronavirus. We moeten er nu voor zorgen dat zorgverleners, leerkrachten, politieagenten, vakkenvullers en kinderopvangmedewerkers hun werk goed kunnen doen. Nu is de tijd om de werkende klasse zekerheid te bieden: werknemers, zzp'ers, uitzendkrachten en personen met onzekere contracten moeten kunnen rekenen op een toereikend inkomen. Kleine ondernemers moeten hun bedrijf kunnen behouden. Als we die opgave samen het hoofd bieden, zal de recessie die ons staat te wachten van kortere duur zijn. Als we tegelijkertijd erkennen dat het kapitalistische systeem het collectief in de steek al blijven laten, terwijl een kleine groep rijken er met de vruchten van arbeid vandoor blijft gaan, staat niets ons in de weg om de economie structureel zo te veranderen dat deze recht doet aan de menselijke waardigheid, de gelijkwaardigheid van mensen en de solidariteit tussen mensen.

Maatregelen voor de korte termijn

Onderstaande maatregelen zijn bedoeld om zekerheid te bieden aan werknemers, zzp'ers en werkenden met onzekere contracten. Hiermee voorkomen we massale ontslagen en faillissementen die een toekomstig herstel langer op zich laten wachten en bovendien nu de economie nog veel verder in het slop zouden trekken.

- Stel zorgverleners in staat hun werk te doen. Het is niet uit te leggen dat mensen die zorg verlenen, te weinig mondkapjes of ander beschermend materiaal hebben. Ook aan IC-bedden, beademingsapparatuur en testmateriaal mag geen tekort zijn. De zorgverleners verdienen het. Daarom moet de regering kosten noch moeite sparen om daar zorg voor te dragen.
- Crisisinkomen voor zzp'ers, uitzendkrachten, werknemers met een nul-urencontract en mkb'ers die onvoldoende inkomen uit hun onderneming genereren. Door het doorgeschoten neoliberalisme zijn er nu ruim 3 miljoen mensen die tot de flexibele schil behoren, en per direct geen inkomen meer hebben en nauwelijks een sociaal vangnet. Ook mkb'ers zitten in financieel zwaar weer. In de horeca, die nu gesloten zijn, werken veel mensen met onzekere contractvormen. Deze tijdelijke crisisuitkering voor de komende maanden kunnen de getroffen bij de gemeente aanvragen. Het eigen vermogen en/of het inkomen van een partner speelt geen rol. Er is ook geen sollicitatie of re-integratie verplichting. De uitkering vult het inkomen aan tot maximaal het wettelijk minimumloon.

Deze uitkering lijkt sterk op de IOW-regeling.¹ Het noodpakket dat het kabinet voorstelt lijkt alleen een oplossing te zijn voor zzp'ers, en vult het inkomen alleen aan tot bijstandsniveau.

- Schrap het eigen risico. Het is onrechtvaardig dat ziek zijn, of het nu door het coronavirus is of een andere ziekte, tot honderden euro's aan zorgrekeningen kan leiden. Als mensen zorg gaan mijden vanwege het eigen risico, heeft dat negatieve consequenties voor de volksgezondheid. Daarom moet het eigen risico nu van tafel.
- Aflossingen stopzetten. Wereldwijd is er nu 180 biljoen dollar aan schuld. In 2007 was dat nog 100 biljoen. Het aflossen van leningen moet tijdelijk stop gezet worden, anders kan dit snel leiden tot grote problemen. Veel huishoudens hebben amper spaargeld en dus geen buffer om financiële tegenslagen op te lossen. Huishoudens waarvan het inkomen verslechtert door de coronacrisis moeten er op kunnen rekenen dat ze niet in de armoede storten. Daarom moet er een noodwet komen die erin voorziet dat de betreffende huishoudens tijdelijk geen hypotheekaflossing hoeven te betalen, gedurende een half jaar. Dus valt je inkomen weg? Dan vallen je vaste lasten ook voor een groot deel weg.
- Uitstel van huurbetalingen voor huishoudens en ondernemers. Huishoudens die zonder inkomen komen te zitten, en ondernemers die geen klandizie meer hebben, kunnen geen huur betalen. Daarom moet met een noodwet mogelijk worden gemaakt dat huren met een halfjaar kunnen worden uitgesteld zonder boete. Na een halfjaar kan dit worden verrekend. Zo geven we winkeliers en huurders een kans om de crisis te overleven.
- Geen huisuitzettingen en afsluitingen van gas, water of licht. In deze tijd heeft iedereen een dak boven zijn of haar hoofd nodig, net als stroom, water en warmte. Een dak boven je hoofd is niet alleen een recht, het is in deze tijden ook een bescherming tegen een virus en een manier om verspreiding tegen te gaan. Huisuitzettingen en afsluitingen van gas, water en licht mogen nu geen doorgang vinden. Daklozen worden gehuisvest, mogelijk in hotels. Gezinnen die al zonder gas, water of licht zitten, worden zo snel mogelijk weer aangesloten.² In Groningen, waar veel huizen niet veilig maken, moet alles op alles worden gezet om ieder gezin een fatsoenlijk, veilig heenkomen te geven.
- Nationalisatie vitale bedrijven. Veel bedrijven die in tijden van voorspoed minder overheid wensten, hebben diezelfde overheid nu hard nodig om overeind te blijven. Bedrijven die van vitaal belang zijn, bijvoorbeeld omdat ze veel werkgelegenheid bieden, of omdat ze een onmisbare rol spelen in de samenleving, mogen niet verloren gaan. Ziekenhuizen moeten zo nodig worden genationaliseerd. Ook de nutsfunctie die de financiële sector heeft, moet behouden blijven om mensen hun salaris of uitkering te kunnen uitbetalen. Wel wordt het gemis van een publieke instelling die dit zou kunnen doen nu nogmaals overduidelijk. Een overheidsdeelneming in de energiesector, geeft de samenleving invloed op hoe we in de toekomst onze energie opwekken. Ook kun je je afvragen of toegang tot het internet, dat iedereen de hele dag door nodig heeft, niet beter door de staat kan worden gegarandeerd. Wanneer grote bedrijven steun nodig hebben, wordt de invloed van de overheid in die bedrijven uitgebreid. Ook worden er strenge voorwaarden gesteld aan overheidssteun: Er kan alleen sprake van zijn wanneer er geen gedwongen ontslagen zullen vallen en het bedrijf waar nodig versneld gaat verduurzamen. Het nationaliseren van belangrijke bedrijven, waardoor er meer democratische controle komt op belangrijke onderdelen van de

¹ <https://www.sp.nl/nieuws/2020/03/sp-wil-tijdelijke-crisisuitkering-voor-flexwerkers-en-zzpers>

²

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2020Z05271&did=2020D10962>

economie, is ook voor de SP een belangrijk wapen tegen het falen van de markt, naast het vergroten van zeggenschap van werknemers.

- Noodfonds werkgelegenheid. Mkb'ers, uitzendkrachten en zzp'ers krijgen de eerste klappen die door het kapitalisme in een crisis worden uitgedeeld. Hun opdrachten houden op, het werk komt stil te liggen, terwijl hun vaste lasten doorlopen. Waar mogelijk helpen wij hen om deze vaste lasten over te nemen of uit te stellen. De regering heeft een Noodfonds Overbrugging Werkgelegenheid opgetuigd, waar de SP achter staat. Het noodfonds zorgt ervoor dat de overheid negentig procent van de loonsom vergoedt, dat er geen ontslagen vallen en dat lonen worden doorbetaald. De regeling geldt ook voor uitzendkrachten en werknemers met een flexibel contract. Op deze manier maken we niet alleen het leven van mensen op dit moment een stuk makkelijker, maar zorgen we er ook voor dat mensen na de crisis niet massaal in de werkloosheid terecht komen, maar werk behouden en weer aan de slag kunnen.
- Schort belastingbetalingen op voor alle kleine ondernemers. Het kabinet zet een eerste zinvolle stap door alle ondernemers die daarom vragen, uitstel van betaling te geven voor alle belastingmiddelen. De SP staat onverkort achter het mkb, al kan uitstel geen afstel betekenen. Het kan echter niet zo zijn dat multinationals met grote reserves ook gebruik maken van deze regeling. Als zij dit toch doen, kunnen zij achteraf een sanctie krijgen.
- Richt een noodfonds in voor culturele instellingen en evenementen. De culturele sector en de evenementensector staan zo goed als stil. Bands kunnen niet optreden, freelancers die hebben geïnvesteerd kunnen deze investeringen niet terugverdienen, (concert)zalen dreigen failliet te gaan, theatergezelschappen mogen hun voorstellingen niet vertonen. Zij verdienen al onze steun in de vorm van compensatie van gedeelde inkomsten (tot een bepaald maximum) en moeten ook gebruik kunnen maken van de crisisuitkering. Ook hebben zij overbruggingskredieten nodig om deze moeilijke tijd door te komen. De criteria voor subsidies moeten, op zijn minst tijdelijk, worden versoepeld. Deze tijdelijke crisis zal uitdoven. En dan hebben we de culturele sector weer hard nodig.
- Solidariteitsheffing op kapitaal. Van huishoudens die heel veel vermogen hebben, wordt een bijdrage gevraagd waarmee gezinnen die minder hebben, kunnen worden geholpen. Ook grote, beursgenoteerde ondernemingen met veel reserves kunnen, al dan niet tijdelijk, een hogere belasting op hun winst tegemoet zien. Het is namelijk onrechtvaardig dat het dividend aan aandeelhouders jaar op jaar toeneemt, terwijl in de publieke sector overal tekorten zijn.
- Internationale solidariteit. De coronacrisis slaat niet alleen in Nederland toe, maar in vrijwel de hele wereld. Het is mogelijk om deze crisis wereldwijd te verslaan maar daarvoor is dringend internationale solidariteit nodig. Landen als China en Cuba sturen artsen naar verschillende landen om hen bij te staan in het bezwerven van de crisis. Landen die er minder goed voor staan en waar het virus gemakkelijk hard kan toeslaan, mogen niet worden vergeten. Het budget voor noodhulp dient te worden verhoogd om de arme getroffen landen te steunen. Eventuele sancties die aan landen zijn opgelegd, moeten al dan niet tijdelijk worden opgeheven, als daarmee de coronacrisis beter kan worden bestreden door de betreffende landen.
- Indien nodig: Helikoptergeld. Het is nu nog niet aan de orde, maar in een later stadium kan het nodig zijn om meer geld in de economie te brengen. Tot nu toe is dat altijd gedaan door banken meer kredieten te laten verlenen. Een beter aanpak om de vraag naar producten en diensten te stimuleren zou kunnen zijn door alle huishoudens een bepaald bedrag over te maken. Zij kunnen dat in de reële economie uitgeven om deze weer aan de praat te krijgen. Maar de huidige crisis is veroorzaakt door een virus, niet door uitvallende vraag in de economie. Veel van de genomen maatregelen hebben tot doel om mensen thuis te houden. Hen op dit moment allemaal een eenmalige uitkering geven zou het signaal kunnen afgeven dat het goed is om nu meer te gaan

consumeren, met grote nadelige consequenties voor de volksgezondheid tot gevolg. De timing van een dergelijke maatregel is dus van belang.

Maatregelen voor de (middel)lange termijn

De maatregelen hieronder zijn bedoeld om een richting te geven aan een nieuwe economie. Een economie die werkt voor ons allen, in plaats van voor enkelen. Een economie waarin we beseffen dat wat van onmisbare waarde is, beschermd moet worden tegen de grillen van de markt.

- Een democratische economie. De afgelopen jaren zijn salarissen maar mondjesmaat gestegen. Het besteedbare inkomen van huishoudens staat dan ook al veertig jaar bijna stil.³ Door werknemers mede-eigenaar te maken van de onderneming waarin zij werken, krijgen zij recht op een deel van de winst, waardoor de factor arbeid een eerlijker beloning krijgt voor de winst die hieruit voortkomt. Ook kunnen werknemers onzalige beslissingen, die de lange termijn van de onderneming in gevaar kunnen brengen, of hun eigen werk, voorkomen. Dit draagt bij aan een rechtvaardige verdeling van winst in tijden van voorspoed, zodat mensen crises beter kunnen door komen. Daarnaast is het een volstrekt logisch gevolg uit de toegevoegde waarde van een bedrijf. Die wordt primair gegenereerd door de werkvloer.
- Nationaal Zorgfonds. Zorg is een recht en geen product. Het introduceren van marktwerking in de zorg heeft de zorg niet goedkoper gemaakt, maar duurder. De zorg is verschaald en de bureaucratie is enorm toegenomen. Veel zorgmedewerkers zijn sinds de vorige crisis van het kapitalisme hun baan kwijtgeraakt. We hebben hen nu allemaal weer keihard nodig. Het is aan de overheid om zorg te dragen voor voldoende ziekenhuisbedden, zorgverleners en hulpmiddelen. Profiteren van leed en ziekte moet worden uitgebannen. Daarom wordt de geld verspillende marktwerking uit de zorg gehaald en neemt de overheid weer de regie over de zorg. Zorgcowboys en aandeelhouders die binnenlopen, worden zo uit het stelsel gehaald. Artsen komen in loondienst te werken, winstuitkeringen worden verboden, we richten zorgbuurthuizen in en we voorkomen het sluiten van ziekenhuizen en acute afdelingen. Private zorgverzekeraars worden overbodig.
- Klimaatrechtvaardigheid. Om de klimaatcrisis te beteugelen hebben we nieuwe politiek nodig. De SP maakt werk van klimaatrechtvaardigheid. Het terugdringen van ongelijkheid, terwijl de klimaatdoelen worden gehaald, staat voorop. Wij zetten ons in voor een deal die investeert in klimaatbeleid waar mensen direct van profiteren, zoals het kosteloos of betaalbaar isoleren en verbeteren van huizen. Een deal die investeert in goed OV in en tussen landen, het collectief opwekken van duurzame energie, het massaal aanplanten van bomen en groen en het aanpakken van milieuvervuiling. Zo'n deal levert duizenden banen op. Ook moet het inwoners veel meer zeggenschap geven over de manier waarop we onze energie opwekken. Tegelijkertijd moet de macht van bedrijven drastisch worden beperkt.
- Vast werk weer de norm. De door neoliberale politici zo gewenste 'flexibilisering' van de arbeidsmarkt laat nu haar ware gezicht zien: werkenden met aflopende contracten zien geen verlenging tegemoet, oproepkrachten worden niet meer gevraagd, uitzendkrachten zien hun opdrachten verdwijnen en zzp'ers voelen de instorting van de economie meteen in hun portemonnee. De Commissie Regulering van Werk (onder leiding van dhr. Borstlap) en de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid vroegen recent al in vuistdikke rapporten over de arbeidsmarkt aandacht voor de kwetsbare positie van deze mensen. Voor deze uitdijende laag van mensen met onzekere aanstellingen is de economische malaise het eerst voelbaar, en het hevigst.

³ <https://economie.rabobank.com/publicaties/2018/februari/besteedbaar-inkomen-huishoudens-nederland-staat-vrijwel-stil/>

Het is onrechtvaardig dat een steeds grotere groep keihard werkende mensen, meteen op straat komt te staan wanneer bedrijven economische teruggang vrezen. Niet flex, maar vast moet de norm zijn.

- **Inkomensongelijkheid.** Het minimumloon, en daaraan gekoppeld de AOW en bijstandsuitkering moeten worden verhoogd. Lage inkomens geven hun extra inkomen uit, zodat het in de reële economie terecht komt. Dit vermindert een plotselinge wegval van de vraag naar producten en diensten. De belasting op topinkomens, die in de afgelopen decennia steeds verder is verlaagd, moet omhoog.
- **Vermogensongelijkheid.** Vermogen is in Nederland zeer ongelijk verdeeld. Terwijl de tien procent rijkste huishoudens samen twee derde van al ons vermogen verdelen, zijn vele huishoudens aan de onderkant van de vermogensverdeling één kapotte wasmachine verwijderd van financiële ellende. Kapitaal en vermogen dragen amper bij aan de totale koek. Door van vermogenden een grotere bijdrage te vragen, kunnen de kansen voor kinderen uit arme huishoudens worden vergroot.
- **Verhoog de lonen in de publieke sector, waaronder de zorg.** De publieke sector is van levensbelang om een samenleving gezond te houden. Dat is wederom duidelijk geworden. Na de financiële crisis in 2008 is er door de kabinetten Rutte juist bezuinigd in de zorg, met desastreuze gevolgen. Een applaus voor de mensen die nu in de frontlinie opereren is mooi en terecht, maar daar kunnen deze mensen in de toekomst niet hun huur of hypotheek mee betalen. Een hoger loon is niet meer dan rechtvaardig.
- **Stimuleringsfonds.** Het heeft er alle schijn van dat de economie zware klappen oploopt door de coronacrisis. Op het moment dat de economie het nodig heeft, moeten er plannen klaarliggen die onze samenleving versterken en op korte termijn werkgelegenheid opleveren. Dit kan een vliegwieleffect voor de gehele economie hebben. De staat leent momenteel nog veelal tegen een negatieve rente. Het is dus een uitgelezen kans om, wanneer de economie een duw in de rug nodig heeft, te gaan investeren in de bouw en het onderhoud van scholen, universiteiten en zorgcentra. Maar ook in het openbaar vervoer: realiseer de Lelylijn en andere investeringen die Noord- Oost- en Zuid-Nederland beter bereikbaar maken, isoleer sociale woningen en leg zonnepanelen op daken.
- **Publieke infrastructuur voor bancaire diensten.** Banken hebben belangrijke nutsfuncties in de economie. Zij lenen geld uit aan huishoudens voor bijvoorbeeld hypotheekleningen en aan ondernemers om te kunnen investeren. Deze nutsfunctie moet behouden blijven. Het versoepelen van regels die tot doel hebben banken veilig te houden, is echter geen begaanbare weg. Dat kan de economische crisis juist verergeren op het moment dat mensen onverhoopt hun hypotheek niet meer kunnen betalen. Dat hebben we in 2008 gezien. Er moet daarom zo snel mogelijk begonnen worden met een publiek stelsel voor betalingen, zodat het redden van banken geen verplichting voor de samenleving meer is. We moeten af van private instellingen die 'too big to fail' zijn. Ben je als instelling onmisbaar voor onze economie? Dan ben je van ons allemaal. Er moet een publieke bank komen die spaargelden beheert maar geen risico's neemt met dit geld. Ook moet er een publieke betaalinfrastructuur worden opgetuigd die afhankelijkheid van private banken wegneemt. Digitale betalingen behoren tot onze vitale infrastructuur volgens het NCTV, maar worden volledig verzorgd door commerciële banken. Ondernemers die lange termijn financiering nodig hebben voor bijvoorbeeld de energietransitie, horen daarvoor terecht te kunnen bij een instelling die hiervoor is opgericht. InvestNL zou die functie kunnen vervullen.
- **Doorbreek de afhankelijkheid van pensioenfondsen op de beurskoersen.** Ook pensioenfondsen worden hard geraakt in deze crisis, voornamelijk vanwege de instortende beurskoersen. Pensioenfondsen moeten afstappen van het idee dat ze financiële spelers zijn, daarom moeten ze meer aan langetermijninvesteringen gaan doen ten bate van de samenleving, waardoor ze minder

afhankelijk worden van beurskoersen die eens in de zoveel tijd crashen. Bovendien brengen staatsobligaties ook steeds lagere rentes op, wat een probleem van structureler aard is.

- Collectief problemen aanpakken. De afgelopen 40 jaar van neoliberalisme, globalisering en individualisering hebben niet het beloofde welzijn, rijkdom en vooruitgang opgeleverd. Dat was al duidelijk. Maar we weten nu ook dat dit niet de enige weg hoeft te zijn. Dankzij de coronacrisis is eens te meer duidelijk geworden dat er een andere weg is: Samen onze problemen aanpakken, samen organiseren, solidair met elkaar zijn en de lasten en de lusten eerlijk delen. Daarom willen we meer organisaties opbouwen die samenwerken in plaats van elkaar beconcurreren. Van lokale energiecoöperaties, naar regionale woning-coöperatieven tot een overheid die ten dienste staat van mensen en hun welzijn en gezondheid centraal stelt, in plaats van de economie.
- Stop de permanente oorlog en oorlogsindustrie. Door westerse landen, met de VS en de NAVO voorop, zijn de afgelopen decennia vele land verscheurende oorlogen gevoerd, met name in het Midden-Oosten. Wereldwijd wordt zo'n 1.800 miljard gependeed aan wapens en oorlog. Wapenbedrijven maken miljarden winst. Miljoenen mensen zijn op de vlucht. We stoppen met deze foute politiek, waarmee we miljarden besparen die kunnen worden ingezet om de levens van iedereen te verbeteren.